

THE FACTORS CAUSING THE ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS IN GEORGIA AND THE COVID-19 RESULTS

Copyright © 2022 The Author/s

Peer review method: Double-Blind

Accepted: March 17, 2022

Published: April 04, 2022

Original scientific article

DOI: <https://www.doi.org/10.52340/tne.2022.17.1.05>

Paata Kunchulia

Doctor of Business Administration,

Associate Professor - David Agmashenebeli

University of Georgia

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5111-7995>

E-mail: pkunchulia@gmail.com

ABSTRACT

The paper contains analysis of the currency crisis in Georgia and the factors causing it, the one, which in the last decade has shaped out into the financial crisis creating a huge economic problem. We focused on the increasing inflation far behind the target figure defined according to the economic situation in place. The target figure of the inflation should reflect the price fluctuation index most optimal for the development of the national economy at the time. The sole task of the monetary policy of the National Bank of Georgia is maintaining inflation at the target level. In 2009, NBG shifted to a new mode monetary policy of targeting the inflation, which means defining the desired mid-term inflation index.

NBG determined the 2010-2012 annual target inflation index at 6%, which would then decrease periodically and made up 4.7% on average. However, the reality proved to be different. From 2018 up until now, the target inflation index has gone down to 3%. In 2021, the inflation was above the target figure and the annual inflation rate hit 13.9%. A short-term interest rate is the key tool, where targeting inflation is concerned. If the forecast inflation rate is below the target index, the monetary policy becomes more liberal and conversely, if it is above the target, the monetary policy becomes more stringent.

The negative devaluation effect will keep until the dollarization is high. It was to mitigate it that on 1 January 2017, the Government introduced the de-dollarization policy. The Government and NBG banned issuance of up to 100.000 GEL loans in a foreign currency, which subsequently increased up to 200.000 GEL. Dollarization is the situation where payments for imported products are predominantly made in USD and its share in the credit and financial liabilities is fairly large. [1]

According to the NBG statistics, compared to the previous month, in August 2021, the dollarization index on deposits went up by approx. 0.6% points and made up 60.01% but slightly decreased on credits to 52.27%. The share of the USD in the foreign currency credits was 83.83% while that of euro made up 14.75%. [2]

In the paper we also reviewed and analyzed the direct foreign investments in Georgia. As said above, there are several reasons behind the devaluation of the GEL exchange rate, with one of them being a smaller amount of the direct foreign investments, which brings about deteriorated balance of payments. The balance of payments reflects the resident/non-resident transactions and, consequently, the currency exchange rate.

Finally, the paper contains a brief review of the hospitality and tourism market in Georgia hard hit by the corona pandemic not only here but across the world. The COVID-related restrictions resulted in the halt of operations of companies and eventually their liquidation, which gravely affected the countries like Georgia.

Key words: economic and financial crisis, currency crisis, target inflation index, de-dollarization policy, COVID-19 results.

საქართველოს ეკონომიკურ-ფინანსური კრიზისის გამომწვევი ფაქტორები და COVID-19-ის შედეგები

პაატა კუნჭულია

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,

ასოცირებული პროფესორი,

საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტი

ელ. ფოსტა: pkunchulia@gmail.com

აბსტრაქტი

სტატიის ფარგლებში გაანალიზებულია ბოლო ათი წლის განმავლობაში საქართველოში განვითარებული სავალუტო კრიზისი და მისი გამომწვევის ფაქტორები, რომელიც ფინანსურ კრიზისშიც გადაიზარდა და მთავარ ეკონომიკურ პრობლემად იქცა. მთავარი ყურადღება გამახვილდა ინფლაციაზე, რომლის დონე ზრდას განაგრძობდა და მკვეთრად ჩამორჩებოდა მიზნობრივ მაჩვენებელს. ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი განისაზღვრება ეკონომიკის არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით. იგი უნდა ასახავდეს ფასების ცვლილების ისეთ მაჩვენებელს, რომელიც ოპტიმალური იქნება ეკონომიკის განვითარების არსებულ ეტაპზე. საქართველოს ეროვნული ბანკის ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ერთადერთი ვალდებულებაა ინფლაციის მიზნობრივ დონეზე შენარჩუნება. 2009 წლიდან საქართველოს ეროვნული ბანკი გადავიდა მონეტარული პოლიტიკის ახალ რეჟიმზე - ინფლაციის თარგეთირებაზე, რომლის დროს საშუალოვადიანი პერიოდისთვის ცხადდება ინფლაციის დონის სასურველი მიზნობრივი მაჩვენებელი.

2010-2012 წლებისთვის საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა განსაზღვრა წლიური ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი 6%-ის ოდენობით, შემდეგ ეს მაჩვენებელი პერიოდულად მცირდებოდა და საშუალოდ 4.7%-ს შეადგენდა. თუმცა რეალობა გაცივდა დაგეგმილ მიზნებს. 2018 წლიდან დღემდე ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი 3%-მდე შემცირდა. 2021 წლის განმავლობაში, ინფლაცია მიზნობრივ მაჩვენებელზე მაღლა წარჩუნდება, ხოლო წლიური ინფლაციის დონემ 13.9%-ს მიაღწია. ინფლაციის თარგეთირების დროს მონეტარული პოლიტიკის ძირითად ინსტრუმენტს მოკლევადიანი საპროცენტო განაკეთი წარმოადგენს. თუ ინფლაციის პროგნოზი მიზნობრივ მაჩვენებელზე დაბალი იქნება, მონეტარული პოლიტიკა შეზღუდულია. თუ პირიქით, ინფლაციის პროგნოზი მიზნობრივ მაჩვენებელს გადააჭარბებს პოლიტიკა გამკაცრდება.

გაუფასურების ნეგატიური ეფექტი გავრცელდება იქამდე, სანამ ქვეყანაში დოლარიზაციის მაჩვენებელი მაღალია, რისი შემცირებისთვისაც მთავრობამ 2017 წლის პირველი იანვრიდან დედოლარიზაციის პოლიტიკა დაიწყო. მთავრობამ და ეროვნულმა ბანკმა „დედოლარიზაციის“ პოლიტიკის ფარგლებში 100 000 ლარამდე სესხის უცხოურ ვალუტაში გაცემა აკრძალა, შემდგომში კი აკრძალვა 200 000 ლარამდე სესხების უცხოურ ვალუტაში გაცემასაც შეეხო. დოლარიზაცია ის არის, როდესაც სხვადასხვა იმპორტირებულ პროდუქტების შეძენისას, სასესხო და საფინანსო ვალდებულებებში დოლარის ხვედრითი წილი დიდია. [1]

ეროვნული ბანკის მიერ გამოქვეყნებული სტატისტიკის მიხედვით, 2021 წლის აგვისტოში, წინა თვესთან შედარებით, დოლარიზაციის მაჩვენებელი დეპოზიტებზე დაახლოებით 0.6%-ული პუნქტით 60.01%-მდე გაიზარდა, ხოლო სესხებზე ოდნავ შემცირდა და 52.27% შეადგინა. უცხოური ვალუტით განთავსებულ დეპოზიტებში აშშ დოლარის წილმა 83.83%, ევროს წილმა 14.75% შეადგინა. [7]

ასევე, მიმოვიხილეთ და გავაანალიზეთ საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები. როგორც ზემოთ ვახსენეთ, არსებობს ლარის კურსის გაუფასურების რამდენიმე მიზეზი. ერთ-ერთ მიზეზად შეიძლება დავასახელოთ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემცირება, რაც ინვესტორების საგადამხდელო ბალანსის გაუარესებას. საგადამხდელო ბალანსი ასახავს რეზიდენტებსა და არარეზიდენტებს შორის განხორციელებულ ოპერაციებს, შესაბამისად ფულის კურსს ყოველთვის ასახავს საგადამხდელო ბალანსის მდგომარეობა.

და ბოლოს, სტატიაში ასახულია რესტორნების, სასტუმროებისა და ტურიზმის ბაზრის მოკლე მიმოხილვა, რომელიც იყო კორონავირუსის რთული გამოწვევა არა მხოლოდ საქართველოსთვის, არამედ

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკურ-ფინანსური კრიზისი, სავალუტო კრიზისი, ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი, დედოლარიზაციის პოლიტიკა, COVID-19-ის შედეგები.

სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები: ფასები

გაიზარდა 1.6%-ით და ჯგუფმა 0.51%-ული პუნქტი შეიტანა ინფლაციის მთლიან მაჩვენებელში. ფასების მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა ქვეჯგუფებზე: შაქარი, ჯემი, თაფლი, შოკოლადი, საკონდიტრო ნაწარმი (16.3%);

ტრანსპორტი: ჯგუფში ფასები გაიზარდა 2.2%-ით. შესაბამისად, ჯგუფის წვლილმა ინფლაციის მთლიან მაჩვენებელში 0.26%-ული პუნქტი შეადგინა. ფასების მატება დაფიქსირდა პირადი სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატაციაზე (3.7%). [8]

ანუ, აქციზების ზრდიდან გამომდინარე, მიმდინარე თვეში ინფლაციური მოლოდინი უფრო მაღალია.

ექსპერტთა ვარაუდიც ის იყო, რომ 2016 წლის ბოლოს არსებული ტენდენცია კიდევ უფრო გაუარესდებოდა და ვალუტის კურსი მიაღწევდა პიკურ მაჩვენებელს. შესაბამისად, წლის ბოლოსთვის ლარის კურსმა თავის ისტორიაში მიაღწია ყველაზე მაღალ მაჩვენებელს დოლართან მიმართებაში და შეადგენდა 2.80 პუნქტობრივი მაჩვენებელი და შესაბამისად საქართველოს ყველა სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნის ვალუტაც გაუფასურდა.

ასევე, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ექსპორტის კლების მთავარი მიზეზი ადგილობრივი საექსპორტო საქონლის გაძვირებაა იმპორტიორის ბაზარზე, მაგალითად: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის წინასწარი მონაცემებით, 2016 წლის ნოემბერში, საქართველოს საქონლის ექსპორტმა 218.7 მლნ დოლარი, ხოლო იმპორტმა 649.6 მლნ დოლარი შეადგინა. უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი კი 431 მლნ დოლარია, რაც 2015 წლის ნოემბრის უარყოფით ბალანსზე 9%-ით (37 მლნ დოლარით) მეტია.

იანვარ-ნოემბრის ჯამური მაჩვენებელს მიხედვით ექსპორტი 5%-ით შემცირდა, ხოლო იმპორტი 29%-ით არის გაზრდილი.

რაც შეეხება, ფულადი გზავნილების კლების მიზეზს რუსეთში, უკრაინასა და მსგავს ქვეყნებში მყოფი ჩვენი თანამემამულეების ამერიკულ დოლარებში დენომინირებული შემოსავლების კლებაა. მთავარ შიდა ფაქტორად უნდა ჩაითვალოს ის, რომ საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა და მთავრობამ დროულად ვერ მოახდინეს საგარეო შოკების იდენტიფიცირება, ანალიზი და ადეკვატური რეაგირება.

„Commerzant.ge-ს“ მონაცემებით 2016 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით საქართველოს სახელმწიფო ვალი 15.2 მლრდ ლარს შეადგენს, რაც 2016 წლის მთლიანი შიდა პროდუქტის დაახლოებით

46%-ია. 2015 წლის აღნიშნული მაჩვენებელი მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებაში 42% იყო, ხოლო 2012 წლის ბოლოს - 32.5%.

2016 წლის ბოლოს საგარეო სახელმწიფო ვალმა 12 მლრდ ლარი შეადგინა, ხოლო 2015 წლის აღნიშნული მაჩვენებელი 10.3 მლრდ ლარი იყო.

2016 წელს სახელმწიფო საგარეო ვალი 201 მლნ დოლარით გაიზარდა, თუმცა ლარის გაუფასურების გამო, ლარებში გამოხატული საგარეო ვალი 1.6 მილიარდით გაიზარდა.

საშინაო ვალი კი 2016 წელს 355 მლნ ლარით გაიზარდა და 3.2 მლრდ ლარი შეადგინა. რა თქმა უნდა, ნებისმიერი ქვეყნის ხელისუფლების ქმედება სესხების აღებასთან დაკავშირებით განპირობებულია მისი ფინანსური მდგომარეობით. აქედან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ რაც უფრო დიდია სახელმწიფო სესხების მოცულობა, მით უფრო ცუდი მდგომარეობაა ქვეყნის ბიუჯეტში და ასევე, რაც უფრო მაღალია სახელმწიფო ვალის წილი მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებაში მით უფრო ღრმაა ფინანსური კრიზისი.

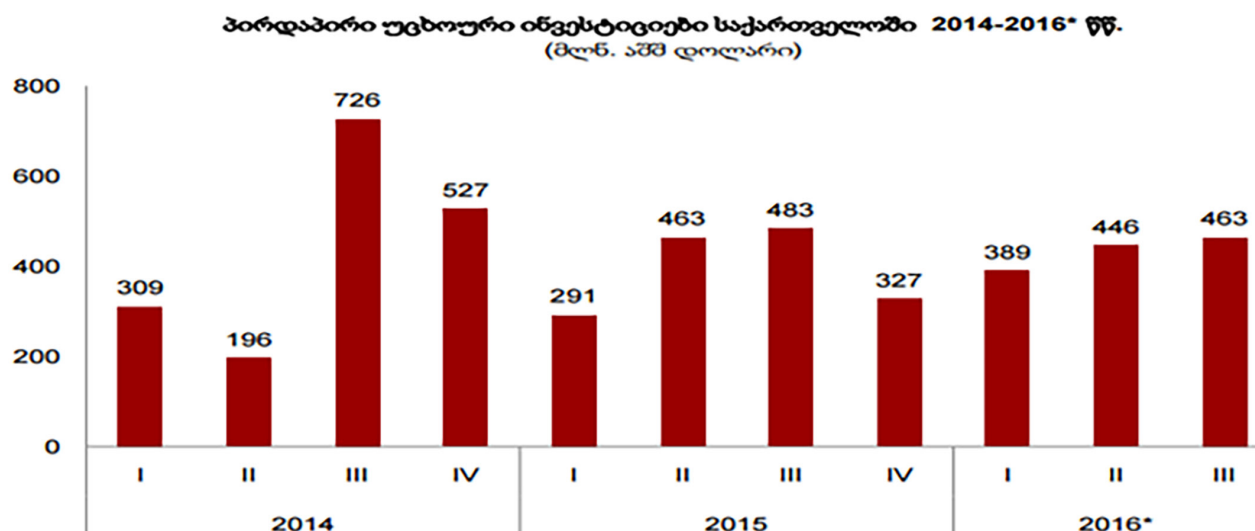
საქსტატის წინასწარი მონაცემებით, 2016 წლის მე-3 კვარტლში, საქართველოში 463 მლნ დოლარის პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია შემოვიდა, რაც 4 პროცენტით (20 მლნ დოლარით) ნაკლებია 2015 წლის მე-3 კვარტლის მონაცემებზე (გრაფიკი 1).

ასე რომ, საქართველოს ეკონომიკა შემცირებული უცხოური ვალუტის ფონზე, გაუფასურებული ლარის კურსის წინაშე დგას. მთავრობის არასწორი პოლიტიკის (ბიუჯეტის დეფიციტურ ხარჯვა) და თავის დროზე, ეროვნული ბანკის არასწორმა პოლიტიკამ, ლარის კურსის სტაბილურობისთვის მონეტარული ბერკეტების გამოუყენებლობამ, 2016 წლის ბოლოსთვის ქვეყანა უამრავი ეკონომიკური და ფინანსური პრობლემის წინაშე დააყენა.

ინფლაციის შემცირება რეალური გახდება იმ შემთხვევაში თუ შევინარჩუნებთ ლარის კურსის სტაბილურობას ერთ დონეზე. ბუნებრივია ფასების ცვლილება იქონიებს გადამწყვეტ როლს. 2021 წლის ოქტომბერში, წინა წელთან შედარებით საქართველოში სამომხმარებლო ფასების ინდექსი 12.8%-ით გაიზარდა. საქსტატის ანგარიშის მიხედვით ინფლაციის მაჩვენებელზე დიდი გავლენა მოახდინა როგორც სურსათის ფასების 18%-იანმა ზრდამ, ისე სანავის გაძვირებამაც. საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა რეფინანსირების განაკვეთი ოქტომბერში ისევ 10%-ზე დატოვა.[3]

საქართველოს ეროვნული ბანკი მონეტარულ პოლიტიკას მიმართავს ფასების სტაბილურობის

გრაფიკი N1. წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ცენტრი

უზრუნველსაყოფად, რომელიც ხელ უწყობს ლარის მსყიდველუნარიანობას და ქმნის ისეთ მაკროეკონომიკურ გარემოს, რომლის წინაპირობაა უზრუნველყოს გრძელვადიანი ეკონომიკური გარემო. 2021 წლის 8 დეკემბრის გადაწყვეტილებით, ეროვნული ბანკი მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთს, 0.5 პროცენტული პუნქტით, 10.5%-მდე გაზრდის. აღნიშნული გამოიწვია პანდემიის არაორდინალურმა მდგომარეობამ, რაც საქართველოს ეკონომიკას მძიმე ტვირთად დაანვა. მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება ეს არის მთავრობის მთავარი ორიენტირი, რომელიც ეკონომიკაზე დადებით გავლენას ეტაპობრივად ერთი წლის განმავლობაში ახდენს.[9]

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებლის დადგენისას მხედველობაში მიიღება ქვეყნის ზრდის ტემპი და თუ როგორ ვითარდება პროდუქტიულობა ვაჭრობად და არავაჭრობად სექტორებში. 1990-იანი წლების დასაწყისში რიგი ქვეყნები გადავიდა მონეტარული პოლიტიკის ახალ რეჟიმზე - ინფლაციის თარგეტირებაზე, რომლის მიზანიც იყო ინფლაციის დონის შემცირება. ზოგადად, განვითარებადი ქვეყნები ხასიათდებიან პროდუქტიულობის უფრო მაღალი ზრდის ტემპით, ვიდრე ეს ხდება განვითარებულ ქვეყნებში, განსაკუთრებით კი ვაჭრობადი საქონლის სექტორში.[5]

ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი განისაზღვრება ეკონომიკის არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით. იგი უნდა ასახავდეს ფასების ცვლილების ისეთ მაჩვენებელს, რომელიც ოპტიმალური იქნება ეკონომიკის განვითარების არსებულ ეტაპზე.

როგორც მოგეხსენებათ სხვა დანარჩენ ვალუტებთან ერთად თურქული ლირის კურსი არის მნიშვნელოვანი ცვლადი საქართველოსთვის. ამის თაობაზე ეროვნული ბანკის პრეზიდენტმა გააკეთა განცხადება „ბიზნეს-პარტიორო - ეკონომიკას“-ს გვერდზე, სადაც ის აღნიშნავს, თუ რატომ აღარ რეაგირებს ლარი თურქული ლირის გაუფასურებაზე.

“მაგალითად, საქართველოს შემთხვევაში წინა წელთან შედარებით:

1. აღდგა შემოსავალი ტურიზმიდან;
  2. გაიზარდა ექსპორტი;
  3. გამკაცრდა მონეტარული პოლიტიკა; რაც ასევე ზრდის ლარის აქტივობის მიმზიდველობას.[10]
- „საქსტატის“ ოფიციალური მონაცემებით წლიური ინფლაციის დონემ 2021 წლის მდგომარეობით 13.9 პროცენტი შეადგინა.

რაც შეეხება საბაზო ინფლაციას, აღნიშნულმა მაჩვენებელმა 2021 წლის დეკემბერში, გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 5.9 პროცენტი შეადგინა, ხოლო თამბაქოს გარეშეწლიური საბაზო ინფლაციის მაჩვენებელი 6.0 პროცენტით განისაზღვრა.[11. გვ.2] ცხრილი N1 გვიჩვენებს 2012 წლიდან 2021 წლის მდგომარეობით სამომხმარებლო ფასების ინდექსს.

2021 წლის მდგომარეობით „სურსათის და უალკოჰოლო სასმელების“ პროცენტული მაჩვენებელი, 2020 წლის აღნიშნულ მაჩვენებელთან შედარებით 0.89%-ით გაიზარდა, რომლის მეტი წილი სურსათზე მოდის და შეადგინა 32.16%.

რაც შეეხება, „ალკოჰოლურ სასმელებს და თამბაქოს“ 2018 წლის მდგომარეობით ყველაზე მაღალი იყო 6.72%. ხოლო 2020 და 2021 წლებში

ცხრილი N1 სამომხმარებლო კალათის წონები

სამომხმარებლო კალათის წონები, %		წელი									
№	ჯგუფის/ქვეჯგუფის დასახელება	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	სულ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
1	სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები	30.32%	30.69%	30.25%	30.74%	31.10%	30.09%	30.29%	30.76%	31.27%	32.16%
2	ალკოჰოლური სასმელები, თამბაქო	5.50%	5.36%	5.08%	5.19%	6.02%	6.39%	6.72%	6.61%	6.39%	6.39%
3	ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი	2.65%	2.58%	2.87%	2.86%	3.13%	3.35%	3.56%	3.72%	3.92%	3.78%
4	საცხოვრებელი სახლი, წყალი, ელექტროენერგია, აირი და სათბობის სხვა სახეები	8.23%	8.78%	8.38%	8.48%	8.24%	8.38%	8.49%	8.77%	9.04%	9.03%
5	ავტო, საოჯახო ნივთები და მორთულობა, სახლის მოვლა-შეკეთება	5.07%	4.80%	6.21%	6.43%	6.40%	6.56%	6.35%	6.45%	5.94%	5.31%
6	ჯანმრთელობის დაცვა	7.54%	9.04%	10.09%	9.46%	9.81%	8.42%	8.61%	8.02%	7.84%	7.76%
7	ტრანსპორტი	12.76%	12.74%	11.82%	11.80%	12.10%	13.12%	12.60%	12.14%	12.06%	12.99%
8	კავშირგაბმულობა	5.60%	4.09%	3.61%	3.61%	3.24%	3.69%	3.90%	3.58%	3.81%	3.63%
9	დასვენება, გართობა და კულტურა	6.82%	6.73%	6.56%	7.11%	6.15%	6.36%	5.77%	5.65%	3.82%	3.67%
10	განათლება	6.07%	4.87%	5.42%	5.03%	4.98%	4.70%	4.61%	5.00%	5.00%	4.55%
11	სასტუმროები, კაფეები და რესტორნები	4.40%	5.23%	4.96%	4.80%	4.01%	4.06%	4.04%	4.03%	5.40%	5.42%
12	სხვადასხვა საკონელი და მომსახურება	5.04%	5.09%	4.74%	4.50%	4.80%	4.88%	5.07%	5.28%	5.50%	5.31%

წყარო: სამომხმარებლო ფასების ჰარმონიული ინდექსი - სამომხმარებლო კალათის წონები - საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ცენტრი.

აღნიშნული მაჩვენებელი იდენტური იყო 6.39%. 2020 წელს პროცენტული წილის შემცირება გამოწვეულია „თამბაქოს ნაწარმის“ პროცენტული წილის შემცირებით და 2021 წელს კი პროცენტული წილის შემცირება გამოიწვია ალკოჰოლური სასმელების დაბალმა დონემ.

ყოველთვიური ინფლაციის მაჩვენებლის ფორმირებაზე ძირითადი გავლენა იქონია ფასების ცვლილებამ შემდეგ ჯგუფებზე:

სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები: ჯგუფში ფასები გაიზარდა 0.8 პროცენტით, რაც თვის ინფლაციაზე 0.27 პროცენტული პუნქტით აისახა. ფასები მომატებულია შემდეგ ქვეჯგუფებზე: თევზი (2.3 პროცენტი), შაქარი, ჯემი და სხვა ტკბილეული (2.0 პროცენტი), რძე, ყველი და კვერცხი (1.9 პროცენტი), ბოსტნეული და ბალჩეული (1.8 პროცენტი), ზეთი და ცხიმი (0.9 პროცენტი). ამასთან, ფასები შემცირდა ხილსა და ყურძენზე (-0.7 პროცენტი);

სასტუმროები, კაფეები და რესტორნები: ჯგუფში ფასები მომატებულია 0.9 პროცენტით, რაც თვის ინფლაციაში აისახა 0.06 პროცენტული პუნქტით. ფასები გაიზარდა საზოგადოებრივი კვების (1.2 პროცენტი) ქვეჯგუფზე;

ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი: ჯგუფში დაფიქსირდა ფასების 1.4 პროცენტიანი კლება, რაც

თვის ინფლაციაზე -0.05 პროცენტული პუნქტით აისახა. ფასები შემცირდა როგორც ფეხსაცმლის (-2.4 პროცენტი), ისე ტანსაცმლის (-0.7 პროცენტი) ქვეჯგუფებზე.[11. გვ.3]

„საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის“ მონაცემების მიხედვით, საქართველოში ინფლაციის დონემ 2022 წლის იანვარში წინა თვესთან შედარებით 1.1 პროცენტი შეადგინა, ხოლო წლიური ინფლაციის დონემ 13.9 პროცენტი.

2022 წლის იანვარში, საბაზო ინფლაციის, აღნიშნულმა მაჩვენებელმა, გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 5.6 პროცენტი შეადგინა, ხოლო თამბაქოს გარეშე წლიური საბაზო ინფლაციის მაჩვენებელი ასევე 5.6 პროცენტით განისაზღვრა.[12. გვ.2]

რეიტორნების, სასტუმროებისა და ტურიზმის ბაზრის მოკლე მიმოხილვა

კორონავირუსი რთული გამოწვევაა და მნიშვნელოვანი საფრთხეა არამხოლოდ მსოფლიო ჯანდაცვისთვის, არამედ გლობალური ეკონომიკისთვისაც, რომელიც გავლენას ახდენს მომხმარებლების და სახელმწიფოების გადანაწევტილებებზე. ადამიანები ცდილობენ თავი აარიდონ მოგზაურობას, ვაჭრობას, რაც საბოლოო ჯამში იწვევს მოთხოვნის კლებას. ხოლო, კომპანიების გადანაწევტილებები შეაჩერონ

საწარმოო პროცესი, აფერხებს მიწოდებას, რომელიც შესაძლოა იქცეს მნიშვნელოვან პრობლემად როგორც მსოფლიო, ისე ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისთვის, რომელიც უკვე გარკვეულწილად ასახულია და მას შემდეგ მძიმე შედეგები არსებობს.

მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობა აქტიურ ქმედებებს მიმართავს ეკონომიკის შესუსტების საწინააღმდეგოდ, ქვეყანაში განვითარებული მოვლენები უარყოფითად აისახება ფინანსურ ბაზარზე.

ბოლო წლების განმავლობაში ტურიზმი საქართველოს ეკონომიკის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან სექტორად ჩამოყალიბდა. 2019 წელს ვიზიტორების მთლიანმა რაოდენობამ 5.08 მლნ ლარს მიღწია, რაც 2011 წლის მონაცემებთან შედარებით 177%-ით მეტია.[13] COVID-19-ის შედეგად გამოწვეული მოგზაურობის შიში და ჩაკეტილი საზღვრები ყველაზე ნეგატიურ გავლენას სწორედ ტურიზმის ინდუსტრიაზე იქონიებს, რომელიც პირდაპირ კავშირშია როგორც სასტუმროების, ისე რესტორნების ბიზნესთან.

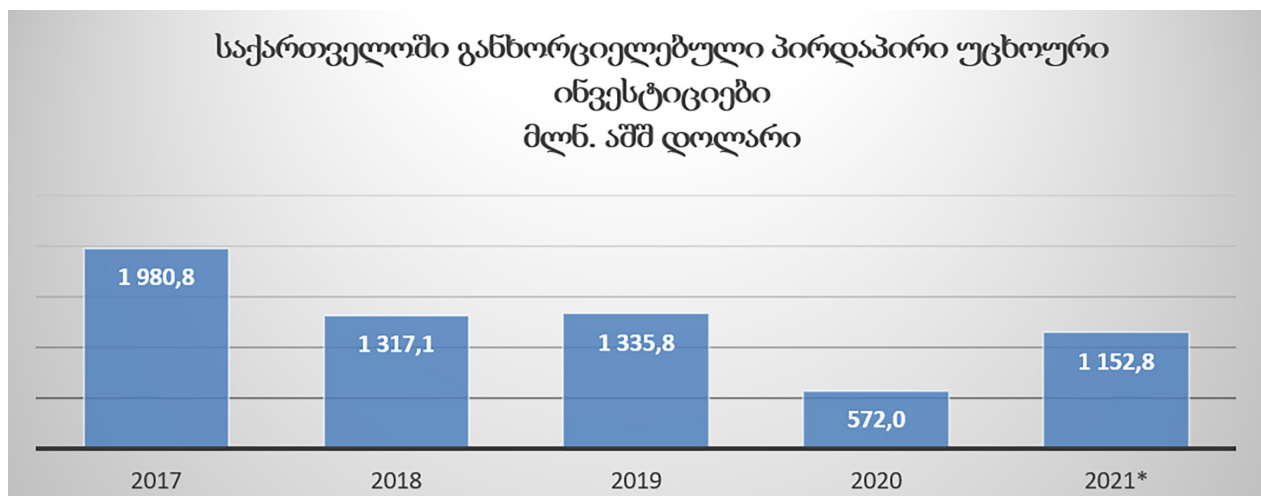
რაც შეეხება უკანასკნელი წლის სტატისტიკას: ევროკავშირიდან და ირანიდან შემოსული ვიზიტორები მნიშვნელოვან სეგმენტს შეადგენენ ქართულ ტურიზმში. 2019 წელს შემოსულ ვიზიტორთა სრული რაოდენობის 6.28%-ს შეადგენდნენ ევროკავშირის ქვეყნებიდან შემოსული ვიზიტორები. ევროკავშირიდან შემოსულ ვიზიტორთა ნაკადი 2018 წელთან შედარებით დაახლოებით 26%-ით მეტი იყო. ირანელი ვიზიტორების წილი შედარებით მცირე იყო, თუმცა საერთო ვიზიტორების 1.52%-ს შეადგენდა. 2019 წელს ირანელი ვიზიტორების რიცხვმა მნიშვნელოვანი კლება განიცადა 2018 წელთან შედარებით და 51.2%-ით შემცირდა, რაც სასაზღვრო კონტროლის გამკაცრებითა და ირანის

ეკონომიკური სტაგნაციით იყო განპირობებული. მას შემდეგ, რაც სამოგზაურო შეზღუდვები უკვე პრაქტიკულად ყველა ქვეყანაზე გავრცელებული, მათ შორის მეზობელ აზერბაიჯანსა და სომხეთზეც, ცხადია გავლენა ტურიზმის სფეროზე კიდევ უფრო გაიზარდა. სამოგზაურო შეზღუდვები და ჩაკეტილი საზღვრები საქართველოს ტურისტულ სექტორს დააზარალებს და, სავარაუდოდ, შეანელებს ბაზრის დივერსიფიკაციის პროცესს.

ტურისტების შემცირება, ასევე აისახება სარესტორნო ბიზნესზე, სავაჭრო ობიექტების ბრუნვაზე და ა.შ. ამ ბიზნესებზე ზეგავლენას მოახდენს არა მხოლოდ ტურისტების შემცირება, არამედ სხვადასხვა შეზღუდვები, რომლებიც დისტანციების დაცვას ისახავს მიზნად. ეკონომიკური გავლენის მასშტაბის შესაფასებლად შეიძლება აღინიშნოს, რომ მაგალითად ტურიზმის სფეროში, 2018 წლის ოფიციალური მონაცემებით, მხოლოდ სასტუმროებსა და რესტორნებში 44 000 ადამიანია დასაქმებული; ვაჭრობა, ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტის სფეროში ჩართულია 187,6 ათასი ადამიანი და ა.შ.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები

ბოლო წლების განმავლობაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (2017 წლის გარდა, როცა მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა) სტაბილური კლებით ხასიათდება. მაგალითად, 2018 და 2019 წლებში დაახლოებით 1/3-ით ნაკლები ინვესტიცია შემოვიდა 2014 წელთან შედარებით. ცხადია, მსოფლიოში შექმნილი ვითარება ზოგად საინვესტიციო კლიმატზე აისახება (იხ. გრაფიკი 2).

გრაფიკი N2. წყარო: პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები - საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

საქსტატის უკანასკნელი მონაცემების მიხედვით (2019 წელი) საქართველოში შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების უმნიშვნელოვანესი ნაწილი ევროკავშირზე მოდის. ევროკავშირიდან შემოსული ინვესტიციები სრული ინვესტიციების 47.2%-ს უტოლდებოდა. ამერიკიდან შემოსული ინვესტიციები სრული ინვესტიციების 7.8%-ია, ხოლო ჩინეთიდან შემოსული ინვესტიციები - 3.2%. 2019 წლის მონაცემებით 15 ყველაზე მნიშვნელოვან ინვესტორებს შორის არიან აშშ, ჩინეთი და იაპონია. არსებულ ქვეყნებში ვირუსული აფეთქების ეკონომიკური ეფექტი შეიძლება პირდაპირ გავრცელდეს საქართველოზეც. ინვესტიციების შემცირების ტენდენცია უკანასკნელი წლების მანძილზე ისედაც მნიშვნელოვან საფრთხეს წარმოადგენდა საქართველოს ეკონომიკისათვის. ახლა ეს რისკები კიდევ უფრო აქტუალურია.

მეტი თვალსაჩინოებისთვის და სურათის უკეთ დასანახად, წარმოგიდგენთ რესტორნების, სასტუმროებისა და ტურიზმის სტატისტიკურ მონაცემებს, რომლებიც გაანალიზებულია ოთხწლიან პერიოდზე (2017-2020)

ცხრილი N2-ში მოცემული ინფორმაცია გვიჩვენებს რესტორნების, სასტუმროებისა და ტურიზმის მიმართულებით ფინანსურ მონაცემებს, რომელიც ასახავს 2017-2018-2019 და 2020 წლის მესამე კვარტლის მდგომარეობით განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობით დაკავებული საწარმოების ბრუნვის

მოცულობას და საქართველოს რეზიდენტი და არარეზიდენტი ვიზიტორების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე განხორციელებული ვიზიტებისას განეული საშუალო თვიური ხარჯის განაწილებას, ხარჯის კატეგორიების და ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით.

პირველი მონაცემების საფუძველზე განხილულია რესტორნების ბიზნესი, სადაც ნათლად ჩანს, რომ 2017 წელთან შედარებით, 2018 წლის მდგომარეობით ბრუნვის მოცულობა გაზრდილია 6.40%-ით და შეადგინა 892,400 მლნ ლარი, რაც შეეხება 2019 წელს, აღნიშნული მაჩვენებელი გაზრდილია 7.20%-ით და გაუტოლდა 956,700 მლნ ლარს. ხოლო 2020 წლის მესამე კვარტლის მდგომარეობით აღნიშნული მონაცემები შემცირებულია 33%-ით, რომელიც უკავშირდება პანდემიის პერიოდს და შეადგინა 640,600 მლნ ლარი.

შემდეგი ფინანსური მაჩვენებელი ასახავს სასტუმროების ბიზნესს, სადაც 2018 წლის მდგომარეობით ბრუნვის მოცულობა, 2017 წელთან შედარებით გაზრდილია 27%-ით და შეადგინა 919,200 მლნ ლარი. 2019 წლის ბრუნვის მოცულობა გაზრდილია 23%-ით და და გაუტოლდა 1,132,400 მლნ ლარს. ასევე, 2020 წლის მესამე კვარტლის მონაცემები 68.79%-ით შემცირდა და შეადგინა 353,400 მლნ ლარი.

მესამე და ასევე მნიშვნელოვანი სეგმენტი, რომელიც უკავშირდება ტურიზმის ბიზნესს, ამ მიმართულებით საქართველოს რეზიდენტი და

ცხრილი N2 რესტორნების, სასტუმროების და ტურიზმის სტატისტიკური მონაცემები

რესტორნების, სასტუმროებისა და ტურიზმის წლიური ბრუნვის სტატისტიკური მონაცემები (მლნ ლარი)				
კატეგორიები	2017	2018	2019	09.2020
რესტორნები	838,700	892,400	956,700	640,600
სასტუმროები	723,600	919,200	1,132,400	353,400
ტურიზმი (ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორები)	616,100	804,600	862,800	563,700

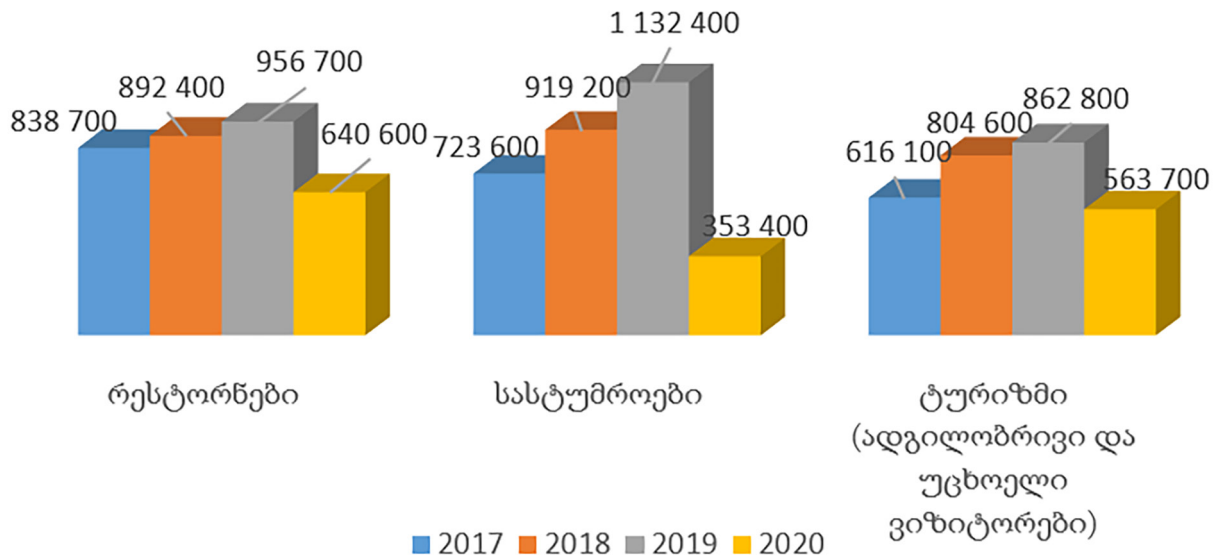
შენიშვნა: 2020 წლის მონაცემები მოცემულია მესამე კვარტლის მდგომარეობით

შედგენილია ავტორის კვლევის საფუძველზე (ცხრილი N2 რესტორნების, სასტუმროების და ტურიზმის სტატისტიკური მონაცემები)

რესტორნების, სასტუმროებისა და ტურიზმის წლიური ბრუნვის სტატისტიკური მონაცემები (მლნ ლარი)

გრაფიკი N3.

შედგენილია ავტორის კვლევის საფუძველზე (გრაფიკი N3 რესტორნების, სასტუმროების და ტურიზმის წლიური ბრუნვის სტატისტიკური მონაცემები)

არარეზიდენტი ვიზიტორების მიერ, საქართველოს ტერიტორიაზე განხორციელებული ვიზიტებისას განეული საშუალო თვიური ხარჯი შემდეგნაირად განაწილდა: 2018 წლის მდგომარეობით „ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორების მიერ განეული დანახარჯების ბრუნვა“ 2017 წელთან შედარებით გაიზარდა 31%-ით და შეადგინა 804.600 მლნ ლარი, ხოლო 2019 წლის მონაცემებით აღნიშნული მონაცემები გაიზარდა 7%-ით და შეადგინა 862,800 მლნ ლარი. რაც შეეხება 2020 წლის სექტემბრის მდგომარეობით მონაცემებს „ტურიზმის ფინანსური მაჩვენებლები შემცირდა 34.66%-ით და ჯამში შეადგინა 563,700 მლნ ლარი.

უნდა აღინიშნოს რომ როგორც რესტორნების, ისე სასტუმროებისა და ტურიზმის ბიზნესის ბრუნვის მოცულობის ტენდენცია მზარდია ბოლო სამი წლის მონაცემებით, თუ არ ჩავთვლით 2020 წლის მძიმე პერიოდს და მასთან დაკავშირებულ გამოწვევებს. მოცემული გრაფიკი N3-ში მოცემული ინფორმაცია უკეთ ასახავს გაანალიზებული ცხრილი N2-ის ფინანსური მაჩვენებლების სტატისტიკურ მონაცემებს.

მოგეხსენებათ, 2020 წელი მძიმე პერიოდი აღმოჩნდა ბიზნესისთვის, კერძოდ მძიმე ტვირთად დაანვა როგორც ტურიზმის, ისე სასტუმროების და შესაბამისად რესტორნების საქმიანობას.

აღნიშნული ფაქტი უკავშირდება როგორც ეკონომიკურ, ისე მსოფლიო ფინანსურ კრიზისს, რომელიც გამოიწვია პანდემიასთან ბრძოლის შედეგად და მის წინააღმდეგ განხორციელებულმა შეზღუდვებმა.

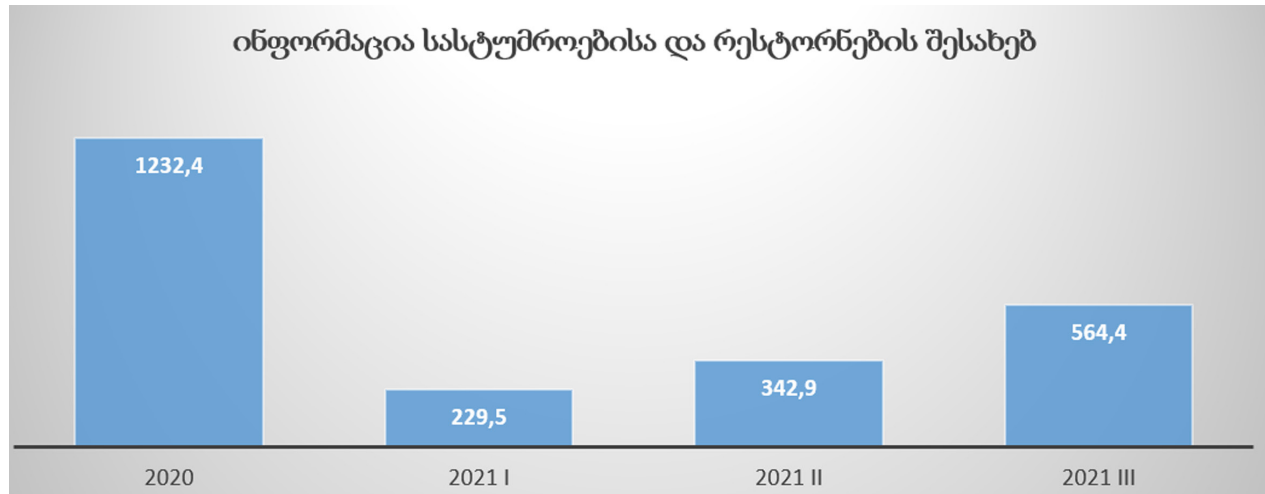
გრაფიკი N4-ში მოცემული ინფორმაცია ასახავს სასტუმროებისა და რესტორნების 2020 წლის სრული და 2021 წლის, სამი კვარტლის გაერთიანებულ ფინანსურ მონაცემებს. რთული ეკონომიკური და ფინანსური მდგომარეობის მიუხედავად მისასალმებელია რომ მათი ბრუნვა 2021 წლის პირველი კვარტლიდან ინარჩუნებს ზრდის ტენდენციას მეორე და მესამე კვარტალშიც.

დასკვნები და წინადადებები

(არსებული ეკონომიკური და ფინანსური პრობლემების გადაჭრის გზები სამეცნიერო კუთხით)

ეკონომიკაში ყველაზე მეტად მუშაობს დროის ფაქტორი. ეკონომიკური და ფინანსური სისტემის მდგრადობა გულისხმობს, რომ ორივე ერთად უნდა ინარჩუნებდეს ეფექტიანობას ნებისმიერი კრიზის პირობებში.

• საქართველოს ეროვნული ბანკის ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ერთადერთი ვალდებულებაა ინფლაციის მიზნობრივ დონეზე შენარჩუნება, რომელსაც მან თავი ვერ გაართვა, რადგან ვალუტის

გრაფიკი N4 სასტუმროებისა და რესტორნების 2020 წლის სრული და 2021 წლის პირველი სამი კვარტლის ბრუნვა მილიონ ლარებში

შენიშვნა: 2021 წლის ფინანსური მონაცემები მოცემულია სამი კვარტლის მდგომარეობით

გაუფასურების გამო საქართველოს ეკონომიკა უკვე ინფლაციის პრობლემის წიმაშე დგას.

- ლარის კურსის გაუფასურებაზე ზეგავლენას ახდენს ისეთი ფაქტორები, როგორებიცაა: ექსპორტ-იმპორტი, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, გზავნილები უცხოეთიდან, ტურისტების შემოდინება.

- ლარის კურსის გაუფასურება გამოიწვევს ნდობის დაკარგვას უცხოელი ინვესტორების მიმართ, რადგან საქართველოს არასაფინანსო კომპანიებს გააჩნიათ ძალიან დიდი უცხოური ვალდებულებები, უცხოურ ვალუტაში და მათი ვალდებულებები და აქტივები ერთმანეთისაგან დაცილებულია. ამიტომ, მთავრობამ ყველაფერი უნდა იღონოს არსებული ინვესტიციების შესანარჩუნებლად და ახალი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინების უზრუნველსაყოფად.

- მთავრობამ უნდა შეცვალოს ეკონომიკური პოლიტიკა და ასევე, უნდა მოახდინოს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის კორექტირება, რადგან ტარიფების მატებას განაპირობებს სწორედ ის პოლიტიკა, რასაც საქართველოს მთავრობა ატარებს.

- ფასიანი ქაღალდების ბაზარი არის ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვანი რგოლი, რომლის განვითარებაზე უნდა იფიქროს საქართველოს მთავრობამ. ისეთი განვითარებადი ქვეყნები,

როგორც საქართველოა, განიცდიან საკუთარი სახსრების სიმცირეს. საინვესტიციო კაპიტალის მოზიდვის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ამუშავებაა. გარდა ამისა, საქართველოში ჯერ კიდევ განუვითარებელია მეორადი ბაზარი, რაც ამცირებს ფინანსური ინდუსტრიის როგორც ფიზიკურ საზღვრებს, ასევე ცალკეული ფინანსური ინსტრუმენტების, განსაკუთრებით დერივატივების გავრცელებას და გამოყენებას. მეორადი ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, არის ბაზარი, სადაც ინვესტორები, საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტები და შუამავლები იმ ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობენ, რომლებიც ემიტენტის მიერ უკვე გაყიდულია პირველად ბაზარზე. ინვესტორებს კი წარმოადგენენ: ფიზიკური, იურიდიული პირები და სახელმწიფო. ხოლო, შუამავლებს ბროკერები, დილერები, საკრედიტო ინსტიტუტები. საქართველოში სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების ემისია ჯერ იმ მასშტაბებს არ აღწევს, რომ მისი მეშვეობით საბიუჯეტო პროცესები იმართებოდეს. ამ სეგმენტის განვითარებას ხელს უშლის მეორადი ბაზრის უქონლობა, უიმისოდ კი პრაქტიკულად შეუძლებელია სახაზინო ვალდებულებების, როგორც ლიკვიდური ფინანსური ინსტრუმენტის დამკვიდრება და ამით მისთვის მომხიბვლელობის მინიჭება.

REFERENCES:

1. Gvenetadze K. „Dollarization in Georgia“ 18.06.2020 - <https://forbes.ge/dolarizatsia-saqarthvelosh/> (Last checked - 23.03.2022)
2. Geradze R. „Inflation Rate in October“ - <https://cutt.ly/BFZsMg4> (Last checked - 23.03.2022)
3. Nadaraia O. „Inflation will Dwindle in Spring if GEL Is Stable“ 06.11.2021 -<https://bm.ge/ka/article/laris-kursis-stabilurobis-shemtxvevashi-gazafxulidan-inflacia-shemcirdeba---nadaraia/94835/> (Last checked - 23.03.2022)
4. Kokiauri L. „Looking for the Ways to Stop the GEL Devaluation in Georgia“ “Globalization and Business” N4 / 2017, pp. 32–33, international scientific journal - <https://www.eugb.ge/uploads/content/N4/4-06.pdf> (Last checked - 23.03.2022)
5. Philip Arestis, Malcolm Sawyer „New Consensus Macroeconomics and Inflation Targeting: Keynesian Critique“ Introduction - *Economia e Sociedade*, Campinas, v. 17, Número especial, p. 629-653, dez. 2008. – <https://www.scielo.br/j/ecos/a/HMv8RJyfh5Tk6QqRgHMgMQM/?format=pdf&lang=en> (Last checked - 23.03.2022)
6. Jongrim Ha, Ayhan Kose, and Franziska Ohnsorge „Inflation in Emerging and Developing Economies Evolution, Drivers, and Policies“ pg. 9,10,11,12 - file:///C:/Users/user/Downloads/9781464813757%20(1).pdf (Last checked - 23.03.2022)
7. National Bank of Georgia „The De-dollarization Policy has Become More Stringent-A New Stage Larization“ 27.09.2021 - <https://business-partner.ge/finansebi/dedolarizatsiis-politika-kidev-ufro-gamkatsrdeba-larizatsiis-akhali-etapi> (Last checked - 23.03.2022)
8. „The Inflation Expectations and Trends in Georgia“ 16.01.2017 - <https://www.radiotavisupleba.ge/a/ekonomika/28236252.html> (Last checked - 23.03.2022)
9. „What is the Monetary policy rate“ 21.01.2022 <https://forbes.ge/ra-aris-monetaruli-politikis-ganakvethi/> (Last checked - 23.03.2022)
10. „Why does not GEL React to Devaluation of the Turkish Lira Any More? NBG Explains“ <https://business-partner.ge/ekonomika/ratom-aghar-reagirebs-lari-turkuli-liris-gaufasurebaze-seb-is-ganmarteba?fbclid=IwAR3ZqBnvY2IW0HbeoRDRUMGAnAvML7Qm3AhmyIic4JqrYx62YTgUmLcfG9E> (Last checked - 23.03.2022)
11. „The National Statistics Service of Georgia“ Inflation in Georgia 2021, pp. 2-3 - <https://www.geostat.ge/media/42539/%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A8%E1%83%98---%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%98-2021.pdf> (Last checked - 23.03.2022)
12. „The National Statistics Service of Georgia“ Inflation in Georgia 2022, p. 2 - <https://www.geostat.ge/media/42968/%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A8%E1%83%98---%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98-2022.pdf> (Last checked - 23.03.2022)
13. Political Researches - Tourism Sector in Georgia - THE USAID ECONOMIC SECURITY PROGRAM pg. 6- https://www.pmcg-i.com/publications_file/eeff5fa053e6e522f.pdf (Last checked - 23.03.2022)